ئوسمان ئىسمايىل تارىم

ئۇيغۇر سېھىرلىك چۆچەكلىرى ھەققىدە تەتقىقات

شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى نەشرىياتى

ئوسمان ئىسمايىل تارىم

ئۇيغۇر سېھرلىك چۆچەكلىرى ھەققىدە تەتقىقات

شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى نەشرىياتى

مەسئۇل مۇھەررىرى : ھەمراجان سونۇر
مەسئۇل كوررېكتورى : قەييۇم تۇرسۇن
ئادالەت ياقۇپ

ئۇيغۇر سېھىرلىك چۆچەكلىرى ھەققىدە تەتقىقات

ئوسمان ئىسمايىل تارىم

شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى نەشرىياتى نەشر قىلىپ تارقاتتى
(ئۈرۈمچى شەھىرى غالىبىيەت يولى №14 ، پوچتا نومۇرى :830046)
ھەرقايسى شىنخۇا كىتابخانىلىرىدا سېتىلىدۇ
شىنجاڭ شىنخۇا باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى
880×1230 مم ، 1/32 ، باسما تاۋىقى : 11.125
2006 ـ يىل 5 ـ ئاي 1 ـ نەشرى
2006 ـ يىل 5 ـ ئاي 1 ـ بېسىلىشى
تىرازى : 3000—0001

ISBN 7—5631—2044—0
باھاسى : 19.50 يۈەن

图书在版编目(CIP)数据

维吾尔魔法故事研究/乌斯曼·斯马义著. —乌鲁木齐:新疆大学出版社，2006.4
ISBN 7—5631—2044—0

Ⅰ.维... Ⅱ.乌... Ⅲ.维吾尔族—民间故事—文学研究—中国—维吾尔语（中国少数民族语言）
Ⅳ.I207.7

中国版本图书馆 CIP 数据核字（2006）第 034113 号

责任编辑:艾米拉江·苏努尔
责任校对:克尤木·吐尔逊
阿达来提·牙合甫

维吾尔魔法故事研究

乌斯曼·斯马义　著

新疆大学出版社出版发行
(乌鲁木齐市胜利路 14 号,邮政编码:830046)
各地新华书店经销
新疆新华印刷厂印刷
880×1230 毫米　1/32　印张:11.125
2006 年 5 月第 1 版　2006 年 5 月第 1 次印刷
印数:0001 — 3000 册

ISBN 7—5631—2044—0
定价:19.50 元

نەشرىياتتىن

ئوسمان ئىسمايىل تارىم 1958 - يىل 8 - ئاينىڭ 1 - كۈنى شايار ناھىيىسىنىڭ يېڭىمەھەللە بازىرىدا ئوقۇتقۇچى ئائىلىسىدە تۇغۇلغان، 1975 - يىل شايار ناھىيىلىك 1 - ئوتتۇرا مەكتەپنى تاماملاپ، ناھىيىلىك باغۋەنچىلىك مەيدانىغا «قايتا تەربىيە» گە چۈشكەن. 1977 - يىل 7 - ئايدىن باشلاپ كۇچا خىمىيىۋى ئوغۇت زاۋۇتىدا ئىشچى بولۇپ ئىشلىگەن. 1978 - يىل 3 - ئايدا شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ ئۇيغۇر تىل - ئەدەبىياتى كەسپىگە قوبۇل قىلىنىپ، 1983 - يىل 3 - ئايدا ئوقۇش پۈتتۈرگەندىن كېيىن، مەزكۇر ئۇنىۋېرسىتېتتا ئوقۇتقۇچىلىققا ئېلىپ قېلىنغان. شۇنىڭدىن باشلاپ ئۇ شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدا ئوقۇتقۇچىلىق ۋە تەتقىقات ئىشلىرى بىلەن شۇغۇللىنىپ كەلمەكتە. ئۇ 1996 - يىل 9 - ئايدىن 1997 - يىل 7 - ئايغىچە سىچۈەن ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ چەت ئەلگە چىقىپ ئوقۇيدىغانلارنى تەربىيىلەش مەركىزىدە رۇس تىلى ئۆگەنگەن. 1997 - يىل 9 - ئايدىن 2000 - يىل 7 - ئايغىچە شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدا فولكلور كەسپى بويىچە ئاسپىرانتلىقتا ئوقۇغان. 2000 - يىل 9 - ئايدىن 2002 - يىل 6 - ئايغىچە قازاقىستان پەنلەر ئاكادېمىيىسىنىڭ شەرقشۇناسلىق ئىنستىتۇتىدا ئۆگىنىش ۋە تەتقىقات بىلەن شۇغۇللىنىپ فىلولوگىيە پەنلىرى بويىچە دوكتورلۇق ئۇنۋانىغا ئېرىشكەن. ھازىر شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى فىلولوگىيە ئىنستىتۇتىدا ماگىستىر يېتەكچىسى بولۇپ ئىشلەۋاتىدۇ.

ئوسمان ئىسمايىل تارىم خىزمەتكە قاتناشقاندىن بۇيان، ئاساسىي زېھنىي كۈچىنى ئوقۇتقۇچىلىق خىزمىتىگە سەرپ قىلدى. ئۇ شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى ئەدەبىيات كەسپىنىڭ تولۇق كۇرس ۋە مەخسۇس كۇرس ئوقۇغۇچىلىرىغا «خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى ھەققىدە ئومۇمىي بايان»، «فولكلورشۇناسلىق»، «مۇقامشۇناسلىق»، «لوگىكا»،

此为试读，需要完整PDF请访问：www.ertongbook.com

«تىلشۇناسلىق» قاتارلىق دەرسلەرنى، ئاسپىرانتلارغا «ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى»، «چۆچەكشۇناسلىق»، «ئېپوسشۇناسلىق»، «شىنجاڭدىكى مىللەتلەرنىڭ خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى تەتقىقاتى»، «خەلق ئەدەبىيات ـ سەنئەتشۇناسلىقى»، «فولكلور مەدەنىيىتى»، «سېلىشتۇرما ئەدەبىياتشۇناسلىق» قاتارلىق دەرسلەرنى ئۆتۈپ كەلدى.

ئوسمان ئىسمايىل تارىم ئىلمىي تەتقىقات خىزمىتىدىمۇ زور نەتىجىلەرگە ئېرىشتى. 1994 ـ يىل ئۇنىڭ «ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىدىكى ژانىرلار» ناملىق ئىلمىي ئەسىرى، 1998 ـ يىل 1 ـ ئايدا «خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى ھەققىدە ئومۇمىي بايان»، 3 ـ ئايدا «ئۇيغۇر خەلق رىۋايەتلىرى» (2) ناملىق كىتابلىرى نەشر قىلىندى. ئۇ يەنە «جۇڭگودىكى ھەرقايسى مىللەتلەرنىڭ دىن ۋە ئەپسانىلىرى لۇغىتى» نى يېزىشقا قاتناشتى. يېقىنقى يىللاردىن بۇيان ئۇ باشقىلار بىلەن بىرلىشىپ يازغان «ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى»، «ئالىي مەكتەپ تىل ـ ئەدەبىياتى»، «ئۇيغۇر فامىلە تەتقىقاتى»، «ئۇيغۇرلارنىڭ قەدىمكى ئەدەبىياتى»، «ئەدەبىيات كەسپىي خەنزۇ تىلى» قاتارلىق كىتابلار ئارقا ـ ئارقىدىن جامائەتچىلىك بىلەن يۈز كۆرۈشتى. ئۇ يەنە 12 توملۇق زور ئەسەر — «ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى قامۇسى» نىڭ «تۆھپىكارلار» قىسمىنى ئىشلىدى. ئوسمان ئىسمايىل تارىم نۆۋەتتىلىق ھالدا ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى تەتقىقاتى بىلەن شۇغۇللىنىپ، 50 پارچىدىن ئارتۇق ئىلمىي ماقالە ئېلان قىلدى. بۇلاردىن بىر قىسمى مەملىكىتىمىزدىكى يادرولۇق ژۇرناللاردا، 18 پارچە ماقالىسى ئوتتۇرا ئاسىيادىكى ھەرقايسى دۆلەتلەردە رۇس ۋە قازاق تىللىرىدا ئېلان قىلىندى. ئۇ 2000 ـ يىل 9 ـ ئايدا قازاقىستان ئۇيغۇرشۇناسلىقىنىڭ 50 يىللىقىغا بېغىشلانغان «زامانىۋى ئۇيغۇرشۇناسلىقنىڭ مۇھىم مەسىلىلىرى» تېمىسىدىكى، 2001 ـ يىل 5 ـ ئايدا بىلال نازىم تۇغۇلغانلىقىنىڭ 175 يىللىقىغا بېغىشلانغان «موللا بىلالنىڭ ھاياتى ۋە ئىجادىيىتى» تېمىسىدىكى (قازاقىستان پەنلەر ئاكادېمىيىسىدە ئۆتكۈزۈلگەن)، 2001 ـ يىل 10 ـ ئايدا «قازاق تىلى تارىخى ۋە دىئالېكتولوگىيىسى» تېمىسىدىكى (قازاقىستان قاينار ئۇنىۋېرسىتېتىدا ئۆتكۈزۈلگەن) خەلقئارالىق ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنلىرىدا ئۆزىنىڭ تەتقىقات نەتىجىلىرى

بويىچە دوكلات بېرىپ ، يىغىن ئىشتىراكچىلىرىنىڭ ياخشى باھاسىغا ئېرىشتى .

ئوسمان ئىسمايىل تارىمنىڭ «ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىدىكى ژانىرلار» ناملىق ئەسىرى تۆتىنچى قېتىملىق ئىجتىمائىي پەنلەر نەتىجىلىرىنى باھالاشتا ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتى تەرىپىدىن «نادىر ئەسەر» مۇكاپاتىغا ، 1999 - يىلى ئاپتور ئۆزى ئاپتونوم رايونلۇق پارتكوم تەرىپىدىن «ئەدەبىيات - سەنئەت سېپىدىكى يۈز نادىر شەخس» مۇكاپاتىغا ، 2001 - يىلى 8 - ئايدا ئابدۇرېھىم ئۆتكۈرنىڭ شېئىرىي ئىجادىيىتى ھەققىدىكى ماقالىسى «خانتەڭرى ئەدەبىيات مۇكاپاتى» غا ئېرىشتى . ئۇ يەنە شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى تەرىپىدىن ئوقۇتۇش ۋە ئىلمىي تەتقىقات نەتىجىلىرى بويىچە 12 قېتىم مۇكاپاتلاندى .

ئوسمان ئىسمايىل تارىم قازاقىستاندىكى ۋە ئاپتونوم رايونىمىزدىكى رادىئو - تېلېۋىزىيە ، گېزىت - ژۇرناللاردا كۆپ قېتىم تونۇشتۇرۇلدى ، ئۇنىڭ ئىلمىي ئەمگىكى مۇئەييەنلەشتۈرۈلگەن بىرنەچچە پارچە ماقالە ئېلان قىلىندى .

ئوسمان ئىسمايىل تارىم ھازىر ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتى تارىخ - مەدەنىيەت تەتقىقات ئورنىنىڭ تەكلىپلىك تەتقىقاتچىسى ، ئاپتونوم رايونلۇق «ئۇيغۇر كلاسسىك ئەدەبىياتى ۋە مۇقام تەتقىقات جەمئىيىتى» نىڭ دائىمىي ئىشلار ھەيئىتى ، جۇڭگو خەلق ئەدەبىيات - سەنئەتچىلەر جەمئىيىتىنىڭ ، جۇڭگو ئۇيغۇر تارىخ - مەدەنىيىتى تەتقىقات جەمئىيىتىنىڭ ، جۇڭگو خەلق ئەدەبىيات - سەنئەتچىلەر جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ، شىنجاڭ يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ ، ئۈرۈمچى شەھەرلىك خەلق ئەدەبىيات - سەنئەتچىلەر جەمئىيىتىنىڭ ، ئاپتونوم رايونلۇق كارىز تەتقىقات جەمئىيىتىنىڭ ئەزاسى .

«ئۇيغۇر سېھىرلىك چۆچەكلىرى ھەققىدە تەتقىقات» ناملىق بۇ ئەسەر ئاپتورنىڭ دوكتورلۇق دىسسېرتاتسىيىسى بولۇپ ، ئۇنىڭدا ئۇيغۇر چۆچەكلىرىنىڭ مۇھىم بىر تۈرى بولغان سېھىرلىك چۆچەكلەر ھەققىدە سىستېمىلىق تەتقىقات ئېلىپ بېرىلغان ، جۈملىدىن ئۇيغۇر سېھىرلىك چۆچەكلىرىنىڭ خاراكتېرى ، ئەنئەنىۋى ئوبرازلىرى ۋە بەدىئىي ئالاھىدىلىكى مۇھاكىمە قىلىنغان ، ئۇنىڭدىكى ئىپتىدائىي

دىنىي ئېتىقاد ۋە ئۆرپ ـ ئادەتلەر شەرھلەنگەن ، ئۇنىڭ بىلەن باشقا مىللەتلەرنىڭ چۆچەكلىرى سېلىشتۇرۇپ چىقىلغان ، شۇنداقلا ئۇيغۇر سېھىرلىك چۆچەكلىرى تىپ ۋە موتىفلارغا ئاجرىتىلىپ ، ئۇلارنىڭ خەلقئارادىكى ۋارىيانتلىرى كۆرسىتىلگەن . ئومۇمەن ، بۇ ئەسەر بەلگىلىك ئىلمىي قىممەتكە ئىگە بولۇپ ، ئۇ ئۇيغۇر چۆچەكلىرىنى ئۆگەنگۈچى ۋە تەتقىق قىلغۇچىلار ئۈچۈن ياخشى قوللانما بولالايدۇ .

كىرىش سۆز

ئەجدادلىرىمىز ئەسىرلەر مابەينىدە مول خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى بايلىقىنى ياراتتى . تارىختىن بېرى نۇرغۇن ئەدىب ۋە ئالىملىرىمىز بۇ قىممەتلىك مەدەنىيەت مىراسلىرىنى قۇتقۇزۇش ۋە يورۇقلۇققا چىقىرىش جەھەتتە نۇرغۇن ئەجىر سىڭدۇردى . بولۇپمۇ يېقىنقى 50 يىل مابەينىدە بۇ جەھەتتە تارىختىكى ھەرقانداق ۋاقىتتا سېلىشتۇرغۇسىز دەرىجىدە ھاسىلاتلار قولغا كەلتۈرۈلدى . لېكىن ئەپسۇسلىنارلىقى ، تۈرلۈك سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن تەتقىقاتىمىز بۇ قەدەمگە يېتىشەلمەي كەلدى .

«ئىسلاھات ـ ئېچىۋېتىش» يولغا قويۇلغاندىن كېيىن خەلقئارادا ئاللىقاچان قوزغالغان فولكلور قىزغىنلىقىنىڭ تەپتى بىزگىمۇ تەگدى ، شۇنداقلا خەلقئارادىكى ئەڭ يېڭى تەتقىقات ئېقىملىرى ۋە ئۇسۇللىرى بىلەن تونۇشۇش پۇرسىتىگە ئېرىشتۇق . بۇ بىزدە تەتقىقات قىزغىنلىقى ، ئىلمىي تەتقىقات روھى ۋە كەسپىي تەتقىقات قوشۇنىنىڭ يېتىلىشى ۋە شەكىللىنىشىگە تۈرتكە بولدى . نەتىجىدە ، بىر قىسىم ئىقتىدارلىق تەتقىقاتچىلار ۋە يىرىك ئەسەرلەر مەيدانغا كەلدى . دوكتور ئوسمان ئىسمايىل ئەنە شۇ قوشۇننىڭ غوللۇق تايانچلىرىدىن بىرى بولۇش سۈپىتى بىلەن ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى تەتقىقاتى جەھەتتە مول نەتىجىلەرنى ياراتتى . ئۇنىڭ «ئۇيغۇر سېھرىلىك چۆچەكلىرى ھەققىدە تەتقىقات» ناملىق بۇ كىتابى نۆۋەتتە ئوقۇرمەنلەرگە سۇنغان يۇقىرى ئىلمىي قىممەتكە ئىگە ئەسەرلىرىنىڭ بىرى .

قەدىمدىن بېرى ھەرقايسى مىللەت ۋە رايونلارنىڭ خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى بىر ـ بىرىگە تەسىر قىلىش ، ئۆتۈشۈش ۋە سىڭىشىش ئاساسىدا تەرەققىي قىلىپ كەلدى . ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىمۇ بۇنىڭدىن مۇستەسنا ئەمەس . مانا مۇشۇ نۇقتىدىن قارىغاندا ، پۈتكۈل ئىنسانىيەت خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى بىر پۈتۈنلۈككە ئىگە . ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىنى ، بولۇپمۇ خەلق چۆچەكلىرىنى مانا مۇشۇ

بىر پۈتۈنلۈك بىلەن بىرلەشتۈرۈپ تەتقىق قىلغاندىلا، ئۇنىڭ ھەم ئۆزىگە خاس ئالاھىدىلىكىنى، ھەم ئومۇمىيلىق خاراكتېرىنى، ھەم دۇنيا مەدەنىيەت خەزىنىسىدە تۇتقان ئورنىنى بىلگىلى بولىدۇ. بۇ مەقسەتكە يېتىشنىڭ ئەڭ ئىلمىي ئۇسۇلى سېلىشتۇرما تەتقىقات ئۇسۇلى، ئەلۋەتتە.

ئەپسانىلەرنىڭ راۋاجى بولغان سېھىرلىك چۆچەكلەر چۆچەك ژانىرى ئىچىدىكى ئەڭ قەدىمىي تۈرلەرنىڭ بىرى بولۇش سۈپىتى بىلەن تېخىمۇ ئومۇمىيلىققا، تېخىمۇ روشەن ئالاھىدىلىككە ئىگە، شۇڭا ئۇنىڭ تەتقىقات قىممىتى تېخىمۇ يۇقىرى.

دوكتور ئوسمان ئىسمايىل ئۆتكەن ئەسىرنىڭ 20 - يىللىرى خەلقئارا چۆچەكشۇناسلىق ئىلمىدە مەيدانغا كەلگەن، چۆچەك سېلىشتۇرما تەتقىقاتىدىكى ئەڭ ئۇنۇملۇك مېتود بولغان «AT تۈرگە بۆلۈش ئۇسۇلى» نى ئۇيغۇر سېھىرلىك چۆچەكلىرىنىڭ ئۆزىگە خاس ئالاھىدىلىكى بىلەن مۇۋەپپەقىيەتلىك ھالدا بىرلەشتۈرۈپ، ئۇيغۇر سېھىرلىك چۆچەكلىرىنىڭ تىپ ۋە موتىفلىرىنى ئېنىقلىدى ھەمدە ئۇنى باشقا مىللەت ۋە رايونلار چۆچەكلىرىنىڭ تىپ ۋە موتىفلىرى بىلەن سېلىشتۇرۇپ چىقتى. ئۇ، بۇ ئارقىلىق ئۇيغۇر سېھىرلىك چۆچەكلىرىنىڭ ئومۇمىي گەۋدىسى بىلەن ئىچكى ھۆجەيرىلىرىنى دەسلەپكى قەدەمدە كۆز ئالدىمىزدا نامايان قىلىپ، بۇ جەھەتتىكى تەتقىقات ئىشلىرىمىزنى راۋان يولغا باشلىدى.

بىز ھازىر يۈزلىنىۋاتقان بۇ «ئېچىۋېتىلگەن» دۇنيادا ھەرقايسى مىللەتلەر ئارا مەدەنىيەت ئالماشتۇرۇش ۋە ھەر خىل مەدەنىيەتلەرنىڭ ئۆزئارا تەسىر قىلىشى كۈندىن - كۈنگە قويۇقلاشماقتا ۋە كۈچەيمەكتە. بۇ رېئاللىققا توغرا يۈزلىنىش، پۇرسەت، رىقابەت ۋە خىرىس بىلەن تولغان دۇنيادا پۇت دەسسەپ تۇرۇش ئۈچۈن، ئالدى بىلەن ئۆز مەدەنىيىتىمىزنىڭ ھاياتىي كۈچىنى ئۇرغۇتۇشىمىزغا، شۇنىڭ بىلەن بىللە، ئۇنى باشقا مىللەتلەرنىڭ ئېسىل مەدەنىيەت جەۋھەرلىرى بىلەن بېيىتىشىمىزغا توغرا كېلىدۇ. مىللىي مەدەنىيەتنىڭ مۇھىم ۋە ئالاھىدە بىر تەركىبىي قىسمى بولغان خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى بىر مىللەتنىڭ ئەقىل - پاراسىتى، تارىخىي سەرگۈزەشتىلىرى، تەبىئەت ۋە جەمئىيەت ھەققىدىكى بىلىملىرى، ئىشلەپچىقىرىش ۋە تۇرمۇش تەج-

رىبىلىرى ، ھەر خىل ئېتىقاد ۋە ئۆرپ - ئادەتلىرىنىڭ تىندۇرمىسى ، تىل بايلىقىنىڭ قامۇسى بولۇش سۈپىتى بىلەن شۇ مىللەتنىڭ روھىي تۈۋرۈكى ، شۇنداقلا مىللەتلەر ئارا مەدەنىيەت ئالماشتۇرۇش ۋە ئۆز ئارا چۈشىنىشتىكى ئەڭ ئۈنۈملۈك ۋاستە . خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى مىراسلىرىمىزنى قۇتقۇزۇش ، يورۇقلۇققا چىقىرىش ۋە تەتقىق قىلىش جەھەتتە قىلىنغان ھەربىر ئەھمىيەتلىك ئىش مىللىي مەدەنىيىتىمىزنىڭ ھاياتىي كۈچىنى ئاشۇرۇش ۋە بۇ روھىي تۈۋرۈكنىڭ ئۇلىنى چىڭىتىش رولىنى ئوينايدۇ . مۇشۇ مەنىدىن ئالغاندا ، ئوسمان ئىسمايىلنىڭ ئۇشبۇ ئەمگىكى كىشىنى تولىمۇ سۆيۈندۈرىدۇ .

ئابلىمىت سادىق
2006 - يىل 21 - مارت

此为试读，需要完整PDF请访问：www.ertongbook.com

مۇندەرىجە

كىرىش سۆز 1

مۇقەددىمە 1

1 . سېھىرلىك چۆچەك ھەققىدە چۈشەنچە........................ 1

2 . ئۇيغۇر سېھىرلىك چۆچەكلىرىنى تەتقىق قىلىش مەسىلىسى 7

3 . مۇھاكىمە قىلىنىدىغان چۆچەكلەر تىزىملىكى 16

بىرىنچى باب ئۇيغۇر سېھىرلىك چۆچەكلىرىنىڭ سۇژىتلىرى 29

1 . باتۇرلۇق ھەققىدىكى چۆچەكلەر 29

2 . ئۆيلىنىش ھەققىدىكى چۆچەكلەر........................ 32

3 . خاسىيەتلىك نەرسىلەر ھەققىدىكى چۆچەكلەر 36

4 . خاسىيەتلىك ئادەملەر ھەققىدىكى چۆچەكلەر 39

5 . سېھىرلىك ھايۋانلار ھەققىدىكى چۆچەكلەر............ 40

6 . سېھىر ـ جادۇگەرلىك ھەققىدىكى چۆچەكلەر........ 45

7 . پەرىزات ھەققىدىكى چۆچەكلەر 47

8 . يالماۋۇز ، ئالۋاستى ۋە شەيتان ھەققىدىكى چۆچەكلەر... 49

9 . دۆت دىۋە ھەققىدىكى چۆچەكلەر 51

10 . ئەجداد ۋە ئەرۋاھ ھەققىدىكى چۆچەكلەر 52

11 . خۇدا بىلەن ئىنسانلارنىڭ مۇناسىۋىتى ھەققىدىكى چۆچەكلەر 53

12 . ئەقىل ـ پاراسەت ھەققىدىكى چۆچەكلەر 55

13 . تەقدىر ۋە ئامەت ھەققىدىكى چۆچەكلەر............ 56

14 . ياخشى ۋە يامان تۇغقانلار ھەققىدىكى چۆچەكلەر ... 58

15 . ياخشى ۋە يامان ھەمراھ ھەققىدىكى چۆچەكلەر ... 62

16 . ۋاپاسىز ئاياللار ھەققىدىكى چۆچەكلەر 62

ئىككىنچى باب ئۇيغۇر سىھىرلىك چۆچەكلىرى بىلەن باشقا مىللەت چۆچەكلىرىنىڭ سېلىشتۇرمىسى 64

1 . ئۇيغۇر سىھىرلىك چۆچەكلىرى بىلەن خەلقئارا چۆچەكلەرنىڭ مۇناسىۋىتى 66

2 . ئۇيغۇر سىھىرلىك چۆچەكلىرى بىلەن قازاق ۋە ئۆزبېك چۆچەكلىرىنى سېلىشتۇرۇش 79

3 . ئۇيغۇر سىھىرلىك چۆچەكلىرى بىلەن خەنزۇ چۆچەكلىرىنى سېلىشتۇرۇش 86

4 . ئۇيغۇر سىھىرلىك چۆچەكلىرىنىڭ مىللىي خاراكتېرى ... 98

ئۈچىنچى باب ئۇيغۇر سىھىرلىك چۆچەكلىرىدىكى ئىپتىدائىي ئېتىقاد ۋە ئۆرپ - ئادەتلەر 108

1 . ئۇيغۇر سىھىرلىك چۆچەكلىرىدىكى ئىپتىدائىي ئېتىقادلار 109

2 . ئۇيغۇر سىھىرلىك چۆچەكلىرىدىكى ئىپتىدائىي تۇرمۇش ئىزلىرى 138

تۆتىنچى باب ئۇيغۇر سىھىرلىك چۆچەكلىرىدىكى ئەنئەنىۋى ئوبرازلار 141

1 . ئادەتتىكى ئادەملەر ئوبرازى 141

2 . سىھىرلىك ئادەملەر ئوبرازى........................ 142

3 . ئىلاھىي خاراكتېرلىك ئوبرازلار 144

4 . سىھىرلىك ھايۋانات ئوبرازلىرى 160

5 . خاسىيەتلىك نەرسىلەر ئوبرازى..................... 163

بەشىنچى باب ئۇيغۇر سىھىرلىك چۆچەكلىرىنىڭ بەدىئىي ئالاھىدىلىكى 171

1 . ئۇيغۇر سىھىرلىك چۆچەكلىرىدىكى فانتازىيە........ 171

2 . ئۇيغۇر سىھىرلىك چۆچەكلىرىنىڭ سۇژېت ئالاھىدىلىكى...... 175

3 . ئۇيغۇر سىھىرلىك چۆچەكلىرىنىڭ تىل ئالاھىدىلىكى 179

ئالتىنچى باب ئۇيغۇر سېھىرلىك چۆچەكلىرىنىڭ تىپ ۋە موتىفلىرى 187
1 . تارىخ ـ جۇغراپىيە ئېقىمى ۋە چۆچەكلەرنىڭ تىپ ئىندېكسى 187
2 . ئۇيغۇر سېھىرلىك چۆچەكلىرىنىڭ تىپ ۋە موتىفلىرى ھەققىدە چۈشەنچە 196
3 . ئۇيغۇر سېھىرلىك چۆچەكلىرىنىڭ موتىفلىرى 212
4 . ئۇيغۇر سېھىرلىك چۆچەكلىرىنىڭ تىپلىرى........ 229
قوشۇمچە :
1 . ئۇيغۇر خەلق ئاغزاكى ھېكايىلىرىدىكى ھايۋانات ئوبرازلىرى 317
2 . «چىن تۆمۈر باتۇر» چۆچىكىنىڭ مەنبەسى 329
ئاخىرقى سۆز 339
پايدىلانغان ماتېرىياللار 343

مۇقەددىمە

خەلق چۆچەكلىرى خەلق مەدەنىيىتىنىڭ مۇھىم بىر تەركىبىي قىسمى ، ھەرقايسى مىللەت قەلبىنىڭ دېرىزىسى . ئۇ ئىنسانىيەت بىلىملىرىنىڭ ھەممە تەرەپلىرى بىلەن باغلىنىپ ، كۆپ تەرەپلىمىلىك ئىلمىي قىممەتكە ئىگە بولغان . شۇڭا ، بىر يېرىم ئەسىردىن بۇيان فولكلورشۇناسلىق ، ئانتروپولوگىيە ، ئېتنوگرافىيە ، سوتسىئولوگىيە ، ئەدەبىياتشۇناسلىق ۋە پسىخولوگىيە پەنلىرىنىڭ ئالىملىرى خەلق چۆچەكلىرىگە يۇكسەك دەرىجىدە ئەھمىيەت بېرىپ ، ئۇنى كۆپلەپ توپلىدى ۋە تەتقىق قىلىپ كەلدى . بۈگۈنكى كۈندە ئىنسانىيەت مەدەنىيىتىنى تەتقىق قىلىۋاتقان بارلىق ئالىملار شۇنى ئېنىق كۆرۈپ يەتمەكتىكى ، مىللىي مەدەنىيەتنىڭ ئالاھىدىلىكى ۋە دۇنيا مەدەنىيىتىنىڭ قانۇنىيەتلىرىنى ئېنىقلاش ئۇچۇن ، جەزمەن چۆچەك ماتېرىياللىرىدىن كەڭ تۈردە پايدىلىنىش كېرەك . قارىمافقا ئىنتايىن ئاددىي كۆرۈنىدىغان بىر پارچە چۆچەك قانداق قىلىپ زامان ، ماكان ۋە تىل پاسىللىرىنى بۇزۇپ تاشلاپ ، پۈتۈن دۇنياغا تارقالغانلىقىنى تەتقىق قىلغاندىلا ، ئاندىن دۇنيا مەدەنىيىتىنىڭ پەيدا بولۇش ، يۈتكىلىش ، ئۆزگىرىش تارىخى ۋە ئىنسانىيەت پسىخىكىسىنىڭ سىرىنى ئاچقىلى بولىدۇ .

1 . سېھىرلىك چۆچەك ھەققىدە چۈشەنچە

«سېھىرلىك چۆچەكلەر» چۆچەكلەرنىڭ مۇھىم بىر تۈرى . ئۇ ئۆزىنىڭ تارىخىي جەھەتتىكى قەدىمىيلىكى ، مەزمۇن جەھەتتىكى مولـلىقى ، ئىپادىلەش ۋاستىسى جەھەتتىكى خىلمۇخىللىقى ۋە قۇرۇلما جەھەتتىكى مۇكەممەللىكى بىلەن باشقا چۆچەك تۈرلىرىدىن يۇقىرى ئورۇندا تۇرىدۇ .

شۇنى ئېيتىش كېرەككى ، ھەرقايسى مىللەت خەلقى، ئىچىدە تار-

قىلىپ يۈرگەن خەلق ھېكايىلىرىنىڭ، شۇنداقلا ئاشۇ ھېكايىلەرنى بىلدۈرىدىغان نام - ئاتالغۇلارنىڭ بىر - بىرىگە ئوخشىماسلىقىغا ئاساسەن، ھەرقايسى مىللەت ئالىملىرى ئاغزاكى ھېكايىلەرنى خىلمۇ-خىل تۈرلەرگە بۆلىدۇ.

خەنزۇ تىلىدىكى 民间故事 دېگەن ئاتالغۇ «خەلق ھېكايىلىرى» دېگەن مەنىدە بولۇپ، كەڭ ۋە تار ئىككى خىل مەنىدە قوللىنىلىدۇ. ئۇ كەڭ مەنىدە خەلق ئىچىدە ئاغزاكى تارقىلىپ يۈرگەن بارلىق ھېكايىلەرگە قارىتىلغان بولسا، تار مەنىدە ئەپسانە (神话) ۋە رىۋايەت (传说) لەردىن باشقا خەلق ھېكايىلىرىگە قارىتىلغان. ئېلىمىز فولكلورشۇناسلىرى ئادەتتە ئۇنى تار مەنىدە قوللىنىدۇ. ئەمما، ئۇلار يەنە تار مەنىدىكى خەلق ھېكايىلىرىنى كونكرېت تۈرلەرگە بۆلگەندە، بىر - بىرىگە ئوخشىمىغان كۆزقاراشلارنى ئوتتۇرىغا قويىدۇ. «خەلق ھېكايىلىرى» نى تۈرلەرگە بۆلۈشتىكى بىر - بىرىگە ئوخشىمىغان مۇنداق ئۇسۇللارنىڭ گەۋدىلىك ۋەكىللىرى تۆۋەندىكىلەردىن ئىبارەت:

داڭلىق چۆچەكشۇناس ليۇ شۇخۋا ئۆزىنىڭ «خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىغا مۇقەددىمە» ناملىق ئەسىرىدە خەلق ھېكايىلىرىنى ھايۋانات ۋە ئۆسۈملۈك ھەققىدىكى ھېكايىلەر، مەسەللەر، بالىلار ھېكايىلىرى (童话)، تۇرمۇش ھېكايىلىرى ۋە لەتىپىلەر دەپ بەش تۈرگە بۆلىدۇ (1 - ماتېرىيال 245 - بەت). جاڭ زىچېن «خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىدىن ئاساسىي ساۋات» ناملىق كىتابىدىمۇ (2 - ماتېرىيال 35 - بەت) ۋە جۇ يىچۇ «ئاز سانلىق مىللەتلەرنىڭ خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى ھەققىدە ئومۇمىي بايان» ناملىق كىتابىدىمۇ (3 - ماتېرىيال 94 - بەت) خەلق ھېكايىلىرىنى يۇقىرىقىدەك بەش تۈرگە بۆلىدۇ. تاۋ لىفەننىڭ «مىللىي خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى نەزەرىيىسى ئاساسلىرى» ناملىق كىتابىدا ھايۋانات ھەققىدىكى ھېكايىلەر، سېھىرلىك ھېكايىلەر (魔法故事)، تۇرمۇش ھېكايىلىرى، دانىشمەنلەر ھەققىدىكى ھېكايىلەر ۋە لەتىپىلەر دېگەن بەش تۈرگە بۆلۈنىدۇ (4 - ماتېرىيال 226 - بەت). بۇ يەردىكى «سېھىرلىك ھېكايىلەر» يۇقىرىقى ئالىملار ئېيتقان «بالىلار ھېكايىلىرى» نى كۆرسىتىدۇ. يەنە بىر مەشھۇر فولكلورشۇناس لى خۇيفاڭ ئۆزىنىڭ «جۇڭگو خەلق

ئۇيغۇر ئەدەبىياتى» ناملىق كىتابىدا خەلق ھېكايىلىرىنى فانتازىيىلىك ھېكايىلەر (幻想故事)، تۇرمۇش ھېكايىلىرى، مەسەللەر ۋە لەتىپىلەر دەپ تۆت تۇرگە بۆلىدۇ. ئۇ يەنە فانتازىيىلىك ھېكايىلەرنى ئۆز ئىچىدىن سىرلىق ھېكايىلەر (神奇故事) ۋە ھايۋانات ھەققىدىكى ھېكايىلەر دەپ ئىككى تۇرگە بۆلىدۇ (5 ـ ماتېرىيال 130 — 134 ـ بەتلەر). ئېلىمىز فولكلورشۇناسلىق ئىلمىنىڭ ئاساسچىسى، ئاتاقلىق ئالىم جۇڭ جىڭۋېننىڭ باشچىلىقىدا تۇزۇلگەن «خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىدىن ئومۇمىي بايان» ناملىق كىتابتا خەلق ھېكايىلىرى فانتازىيىلىك ھېكايىلەر (幻想故事)، تۇرمۇش ھېكايىلىرى، مەسەللەر ۋە لەتىپىلەر دەپ تۆت تۇرگە بۆلۇنىدۇ. بۇ كىتابتا ھايۋانات ھەققىدىكى ھېكايىلەر مەسەللەرگە قوشۇۋېتىلگەن بولۇپ، ئۇنىڭدا «ھايۋانات ھەققىدىكى ھېكايىلەر» دەپ ئاتىلىدىغان ئايرىم بىر تۇر مەۋجۇت ئەمەس، ئۇ پەقەت مەسەلنىڭ تەركىبىي قىسمى دەپ قارىلىدۇ (6 ـ ماتېرىيال 204 ـ بەت). دەل ئۇنىڭ ئەكسىچە، ۋۇ بىڭئەن ئۆزىنىڭ «خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىدىن ئومۇمىي بايان» ناملىق كىتابىدا خەلق ھېكايىلىرىنى سېھىرلىك ھېكايىلەر (魔法故事)، ھايۋانات ھەققىدىكى ھېكايىلەر، تۇرمۇش ھېكايىلىرى ۋە لەتىپىلەر دەپ تۆت تۇرگە بۆلۇپ، مەسەللەرنى ھايۋانات ھەققىدىكى ھېكايىلەر بىلەن لەتىپىلەرگە قوشۇۋېتىدۇ، يەنى ئۇ «مەسەل» دەيدىغان ئايرىم تۇر يوق، «مەسەل» دېگىنىمىزنىڭ بىر قىسمى لەتىپىلەرگە، يەنە بىر قىسمى ھايۋانات ھەققىدىكى ھېكايىلەرگە مەنسۇپتۇر دەپ قارايدۇ (7 ـ ماتېرىيال 120 ـ بەت). بۇلاردىن باشقا ۋاڭ فېنلىڭ «خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىدىن ئومۇمىي بايان» ناملىق كىتابىدا خەلق ھېكايىلىرىنى «مىللىي ئىشلەپچىقىرىش شەكىللىرىنى ئەكس ئەتتۇرىدىغان ھېكايىلەر»، «ئەخلاقىي كۆزقاراشلارنى ئەكس ئەتتۇرىدىغان ھېكايىلەر»، «لەتىپە» ۋە «مەسەللەر» دېگەن تۆت چوڭ تۇرگە بۆلىدۇ (8 ـ ماتېرىيال 164 — 189 ـ بەتلەر). دۇەن باۋلىن «جۇڭگو خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىدىن ئومۇمىي بايان» ناملىق كىتابىدا خەلق ھېكايىلىرىنى كەڭ مەنىدە قوللىنىپ، ئەپسانە، رىۋايەت، تۇرمۇش ھېكايىلىرى، لەتىپە، مەسەل، ئەنئەنىۋى باللار ھېكايىلىرى، سوتسىيالىستىك يېڭى ھېكايىلەر دېگەنگە ئوخشاش تۇرلەرگە بۆلۇپ چىقىد-

此为试读，需要完整PDF请访问： www.ertongbook.com